

Neredesin Porsuk?

Kocaman bir orman düşünün. Bu ormanda kayın, gürgen, çınar ve daha birçok ağaç var. Ağaçların tabanında tırıl, hazeran, burçak, hanımeli, lohusa otu gibi bitkiler... Kuş sesleri böcek seslerine karışıyor. Ormanın diğer sakinleri görünmüyor. Bozayı, kurt, tilki, karaca, yaban domuzu, yaban kedisi, ağaç sansarı, fare, kirpi, sincap ve bir de porsuk. Porsuk mu? İşte bizim ormanda izini sürdüğümüz hayvan da bu! Bu büyük ormanda porsuğu arıyoruz. Onu bulmak kolay mı? Bu sorunun yanıtı hem evet hem de hayır!

Ormanda dolaşarak porsuğu görme olasılığınız, neredeyse bir piyango çıkması kadar. Çünkü porsuk, barındığı alanı avucunun içi gibi biliyor. Üstelik gece etkin. Yani, gece besleniyor. Dahası da var. Soğuk kış günlerinde yer altındaki yuvasından günlerce çıkmıyor. Bu durumda kışın onu görme olasılığınız daha da düşük. Durun durun! Ne yapıyoruz? Porsuğu iyice tanımadan onu niye arıyoruz? Baştan başlayalım. Porsuk, memeli bir hayvan. Bilimsel olarak ilk kez ayı olarak sınıflandırılmış. Porsuğun küçük bir ayıya benzediği düşünülmüş. Bugün onun ayıyla

yakın akraba olmadığını biliyoruz. Porsuğun akrabaları sansar, gelincik, kokarca, su samuru gibi hayvanlar. Hatta bu hayvanların hepsine sansargiller deniyor.

Porsuk Neye Benziyor?

Porsuğu, diğer sansargiller ve canlılardan ayıran en önemli özelliği, postundaki özellikle yüz bölümündeki kıllarının siyah beyaz çizgili deseni. Sırtındaki kıllarsa grimsi, kahverengimsi; boğazındaki, karnındaki ve bacaklarındaki kıllar da siyah. Bu ilginç hayvanın bir diğer ayıncı özelliği, ön ayaklarının pençelerindeki toprağı kazmaya uyum sağlamış tırnaklar. Bu sayede solucanları, böcekleri ve böceklerin larvalarını kolayca buluyor. Yumrulu, soğanlı bitkilere ya da bitkilerin köklerine ulaşmada zorluk çekmiyor. Tahıllar, kabuklu yemişler, meyveler ve hatta küçük memeliler de besini arasında. Anlayacağınız porsuk, hepçil. Yani hem ot hem de etle besleniyor. Bu kadar besini olduğuna

göre bu hayvan kaç kilodur diye düşünebilirsiniz. Yetişkin bir porsuk 6 - 17 kg arasında olabiliyor. Porsuğun ağırlığı ilkbahardan sonbahara da değişiyor. Sonbaharda porsuk daha çok besleniyor. Kışa hazırlanmak için vücudunda yağ depoluyor. Porsuk kış uykusuna yatmıyor, ancak soğuk mevsimde yuvasından dışarı çıkmıyor. Bu sırada enerjisini vücudundaki yağlardan sağlıyor. Kış sonunda özellikle dişi porsukların etkinlikleri artıyor. Çünkü artık yavruları var. Kendilerine dolayısıyla yavrularına iyi bakmaları gerek. Yavrular yaşamlarının ilk sekiz haftasını yer altında annelerinin bakımında geçiriyorlar. Dışarıya ilk çıkış nisanın sonu, mayısın başını buluyor. Sonraki zamanlarını oyun oynamak, bulundukları bölgeyi tanımak ve öğrenmekle geçiriyorlar. Tıpkı tüm diğer memelilerin yavruları gibi.

Yuvaları Yerin Altında

Aslında porsuklar tek başına yaşamıyorlar. Grup halinde yaşıyorlar. Bir grup altı bireyden de oluşabilir, yirmiüç bireyden de. Sayıları, bölgedeki besin varlığına göre değişiyor. Toprağın altına metrelerce uzunluğunda tüneller kazıyorlar. Bu tüneller odacıklarla bağlantıyor. Bu tünel ve odacık-

lardan oluşan yuvalarının tek bir girişi yok. Toprak üzerinde düzinelerce giriş var. Örneğin, bir araştırmada 879 metre uzunluğunda tüneller, 50 odacık ve 178 giriş belirlenmiş. Üstelik her kuşak aynı yuvayı kullanıyor. Biliminsanları, on hatta yüz yıllık yuvalara bile rastlamışlar. Porsuklar, beslenme ve üreme etkinliklerini gerçekleştirdikleri ve yuvalarının olduğu barınma alanlarını koruyorlar. Besin ne kadar azsa, gruptaki bireylerin sayıları o kadar azalıyor ve barınma alanları da büyüyor. Porsuklar, doğada yaklaşık 15 yıl kadar yaşatabiliyorlar. İşte porsukların yaşam öyküleri böyle.

Porsuğun Peşinde

Tüm bu bilgiler porsuğu araştıran yaban hayatı biyologları tarafından ortaya çıkarılmış. Birçok memeli hayvan gibi porsuğu da yüzlerce kilometre kare büyüklüğündeki alanlarda bulmak zor. Üstelik, sözünü ettiğimiz gibi porsuk gece besin aramak için yuvasından çıkıyor. Yoksa yer altındaki yuvasında bulunan porsuğun varlığından haberdar olmamız mümkün değil. Ancak, biliminsanları, porsuğun ve doğrudan gözlemlenemeyen diğer hayvanların belirli bir alanda bulunup bulunmadıklarını anlamak için çeşitli yöntemler geliştirmişler.

Porsuğun bir bölgede bulunup bulunmadığını doğada bıraktığı işaretlerden anlayabiliriz. Bunlar, tek bir bireyin bir yere takılmış kılı (en solda), dışkısı (solda), ayak izi (altta) ya da bir grubun geçtikleri yolda bıraktıkları ayak izleri (sağda) olabilir.

Birçok hayvan doğada bıraktığı işaretlerden kolayca izlenebiliyor. Ancak, buradaki kolaylık görece bir sözcük. Hayvan izleri konusunda deneyimli araştırmacılar ayak izi, bir yere takılmış kıl, dışkı, yuva, eşelenmiş toprak gibi işaretlerden bunların hangi hayvana ait olduğunu çıkarıyorlar. Bu işaretler o kadar değerli ki, çeşitli ölçüm ve incelemeler sonunda porsuğun dişi mi, erkek mi olduğu, büyüklüğü, yaklaşık ağırlığı, nelerle beslendiği, ortalama barınma alanının büyüklüğü, gündüz mü, gece mi etkin olduğu, bir porsuk grubunun kaç bireyden oluştuğu, bir alandaki porsuk nüfusunun kaç olduğu gibi bilgilere ulaşılabilir.

Poz Ver, Çekiyorum

Ancak bu konuda ne kadar deneyimli olursa da işaretlere göre hayvanların varlığını belirlemek zor. Yaban hayatı biyologları bile örneğin, vaşak ve leopar dışkısını ayıramıyorlar. Hayvan işaretlerinden daha güvenilir, doğrudan bize hayvanların varlığını gösteren yöntemlerden biri de “fotokapan” kurmak. Bakmayın kapan dendiğine. Fotokapan aslında bir fotoğraf makinesi. Ancak, yalnızca bir fotoğraf makinesi değil. Fotokapan, harekete ve ısıya duyarlı bir algılayıcı ve buna bağlı olarak çalışan bir fotoğraf makinesinden oluşuyor. Yaban hayatı biyologları bunları, çalışma yaptıkları alana yerleştiriyorlar. Örneğin, ağaçlara bağlıyorlar. Fotokapan, hem gündüz hem de gece önünden ge-

Kocaman bir ormanda porsuğun bulunup bulunmadığını anlamak gerçekten zor. Ancak, ısıya ve ışığa duyarlı fotoğraf makinesi düzeneğinden oluşan fotokapan (altta sağda) porsuğu belirleme olanağı sağlıyor. Ağaca takılan fotokapan, önünden porsuk ya da başka canlı geçtiğinde otomatik olarak çalışıyor. Böylece yalnızca porsuğun bölgede bulunduğu değil, gece mi gündüz mü etkin olduğu da anlaşılabilir. Altta soldaki fotoğraftaki porsuk, geceyarısı besin arıyor.

Foto: Ö. Emre Can

Foto: Ö. Emre Can

çen bir hayvanın varlığında otomatik olarak çalışıyor ve fotoğrafını çekiyor. Fotoğrafını da çekmekle kalmıyor, tarih, saat, sıcaklık gibi verileri de kaydediyor. Hatta postunun üzerindeki deseni bireyden bireye değişen türlerde birey sayısını çıkarmak bile mümkün. Biyologlar, fotoğrafları inceleyerek bireyleri ayırt edebiliyorlar ve bunların günlük etkinliklerini de izleyebiliyorlar. Örneğin, fotokapan sayesinde porsukların gece etkin olduklarını belirlemek mümkün.

Peki yaban hayatı biyologları neden porsuğu ya da diğer hayvanları araştırıyorlar. Elbette, öncelikle meraktan! Daha sonra onların nasıl yaşadıklarını öğrenerek elde ettikleri bilgileri başka alanlarda kullanma olasılığından. Örneğin, porsukların toprak altında nasıl solunum yaptıklarını öğrenirsek, bu bilgi bir gün işimize yarayabilir. Bir de bir yaşam alanındaki her canlı o bölgenin aynası. Bu aynaya bakarak canlıları ve yaşam alanlarını korumanın yollarını daha kolay bulabiliriz.

Tuğba Can

Kaynaklar
<http://www.badgers.org.uk/badgerpages/eurasian-badger-64.html>
http://animaldiversity.ummz.umich.edu/site/accounts/information/Meles_meles.html

Foto: Aykut Ince